

Riktlinjer för handläggning och insatser till äldre och personer med funktionsnedsättning enligt Socialtjänstlagen

Antagen av KS 2020-01-07 § 6
Senast reviderad: 2020-01-07
Giltig från och med: 2020-01-07

1. Inledning

1.1. Syfte

Socialtjänstlagen är en ramlag som ger kommunerna möjlighet att anpassa sina insatser. Rätten till bistånd regleras enligt Socialtjänstlagen 4 kap. 1§:

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet skall utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Riktlinjernas syfte är att vara en vägledning för handläggare i arbetet med en rättssäker och likvärdig utredning samt behovsbedömning. Beslut om insatser ska fattas enligt samma bedömningsgrunder, oavsett vem som fattar beslutet. Riktlinjerna innebär inte någon inskränkning i den enskildes rätt att få en individuell prövning av sin ansökan utan utgår från grundläggande principer i socialtjänstlagen.

Insatserna ska präglas av helhetssyn och kontinuitet samt att den enskildes egna resurser tas tillvara, dvs insatsen ska utformas utifrån ett rehabiliterande förhållningssätt.

Dessa riktlinjer inkluderar inte insatser till personer med behov av stöd från socialpsykiatri.

1.2. Målgrupp

Riktlinjerna avser insatser till personer som har behov av stöd och omvårdnad i sin dagliga livsföring. Insatser som behövs för att tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå och om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt än genom hjälp från kommunen.

1.3. Värdegrund

Den nationella värdegrunden för äldreomsorgen gäller alla kommuner och verksamheter som utför äldreomsorg enligt socialtjänstlagen. Värdegrunden bygger på att socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. För att uppnå det behöver äldreomsorgen bland annat värna och respektera den enskilda personens rätt till privatliv och kroppslig integritet, självbestämmande, delaktighet och anpassning till den enskilda personen. Äldre personer ska bland annat, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp ska ges.

Sektor stöd och omsorg i Valdemarsviks kommun har en lokalt formulerad värdegrund som tillsammans med den nationella utgör grunden för den lokala äldreomsorgen.

Figur 1 Bild av kommunens värdegrund

1.4. Rehabiliterande förhållningssätt

Ett rehabiliterande förhållningssätt har sin utgångspunkt i ett salutogent synsätt och innebär att då en person får insatser beviljade ska stödet utformas så att den enskilde kan göra så mycket som möjligt själv. Detta för att bibehålla eller återta den egna förmågan. Personalen finns med som stöd i de dagliga aktiviteterna i det hen inte klarar själv. Vid för mycket hjälp kan konsekvensen annars bli att den enskilde blir mer passiv och därmed tappar funktioner och färdigheter som hen faktiskt har.

Ett rehabiliterande förhållningssätt är därmed en central utgångspunkt i såväl bedömning av behov som utformandet av insatserna. Arbetssättet förtydligas också via en nära samverkan med rehabiliteringspersonal som redan vid behovsbedömningen kan bidra i att synliggöra alternativa utförande av sysslor och hjälpbehov.

1.5. Språk

Då en person inte behärskar det svenska språket, har en hörselnedsättning eller en språkstörning/talskada ska myndigheter vid behov anlita tolk. Verksamheten ska förvissa sig om att den enskildes uppgifter och synpunkter kommer fram och att den enskilde kan

tillgodogöra sig den information som lämnas. Såvida inte en fullständig förståelig kommunikation kan säkerställas på annat sätt bör auktoriserad tolk anlitas.

1.6. Företrädare för den enskilde – ombud, god man och förvaltare

Äldre personer och personer med funktionsnedsättning kan ibland ha behov av stöd från någon form av legal företrädare. Legal företrädare kan innebära godmanskap eller förvaltarskap enligt föräldrabalken.

En god man samråder med och ger råd och stöd till den enskilde för dennes beslut. En god man arbetar på den enskildes uppdrag och i dennes intresse och har bara rätt att agera med den enskildes samtycke. Om det inte är tillräckligt med en god man, kan tingsrätten besluta om att tillsätta en förvaltare. Förvaltaren har ensam rätt att bestämma och den enskilde saknar då rättskapacitet inom förvaltarens uppdrag. Den enskilde kan dock ha rätt att själv disponera inkomster tex lön, gåva, arv som inte omfattas av förvaltarskapet. Olika uppdrag som god man och förvaltare skiljer sig åt och det specifika uppdraget framgår av tingsrättens eller överförmyndarens beslut.

Som alternativ till ovanstående kan den enskilde ge fullmakt till någon att företräda hen i frågor som rör den enskilde tex bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person. Den enskilde har rätt att anlita ombud vid kontakter med myndigheter. Även anhöriga kan fungera som ombud. Ombud ska ha fullmakt, som kan vara muntlig eller skriftlig. En fullmakt slutar gälla omedelbart om den återkallas av någon av parterna. Anhöriga har ingen laglig rätt att företräda den enskilde om den inte är sökandens formella ombud eller legala företrädare (god man eller förvaltare). Anhöriga kan dock lämna information om den enskildes situation som en del av utredningen samt ta del av annan information som framkommit om den enskilde samtycker till detta.

Enligt 5 kap 3 § socialtjänstförordningen är socialnämnden skyldig att till överförmyndare anmäla behov av om god man eller förvaltare behöver förordnas för någon.

1.7. Barn

Om det finns barn i den enskildes hushåll ska barns rättigheter enligt Barnkonventionen alltid beaktas. Med barn avses alla som är under 18 år. I vissa fall, särskilt om barnen är små, kan det innebära att omfattningen av insatser eller utförandet av insatserna delvis bestäms utifrån beaktande av barnens bästa. Att det finns små barn i hushållet kan t.ex. innebära att det finns särskilda skäl att välja en verkställighetsform som tillgodoser barnets behov av kontinuitet.

1.8. Våld i nära relationer

Individer som utsätts för hot och våld ska särskilt uppmärksammas utifrån de behov som de har. Det är viktigt att dessa frågor tas på största allvar och att alla har kunskap om på vilket sätt de ska arbeta med frågor om utsatthet för våld, hot och annan brottslighet.

1.9. Förenklat beslutsfattande om hemtjänst till äldre

I Valdemarsviks kommun finns möjlighet att få hemtjänstinsatser via förenklat beslutsfattande. Detta avser idag insatserna trygghetslarm, matdistribution, promenad och hjälp med stödstrumpor. För hjälp med stödstrumpor krävs att den enskilde har ett egenvårdsintyg utfärdat av hälso- och sjukvården. I insatser med förenklat beslutsfattande är det av betydelse att utgå från ett rehabiliterande förhållningssätt i syfte att bibehålla eller återta den egna förmågan. Erbjudandet om förenklat beslutsfattande gäller för personer 75 år eller äldre.

2. Lagstiftning

Myndighetsutövningen följer de lagar och föreskrifter som finns för området. Aktuell lagstiftning, vars innehåll tolkas med hjälp av förarbeten och praxis, går därför före vad som eventuellt anges i dessa riktlinjer. Att tolka lag är ofta en grannliga uppgift då en individuell bedömning alltid måste göras i ärenden som rör enskilda. Dessa riktlinjer ska ses som ett komplement till gällande lagstiftning, författningar och föreskrifter. Riktlinjerna är normgivande för biståndsbedömningen och bedömningen av insatsernas omfattning och ska inte åsidosättas om inte lag eller föreskrift säger annat.

2.1. Socialtjänstlagen

Socialtjänstlagen reglerar socialtjänstens verksamhet i sin helhet. Enligt socialtjänstlagen har kommunen det yttersta ansvaret för att de som bor och vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialtjänsten ska verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap. Personer som har behov av stöd och omvårdnad kan ansöka om detta i form av bistånd.

2.1.1. Rätt till bistånd

Vid bedömning om den enskilde har rätt till bistånd enligt socialtjänstlagen används begreppet skälig levnadsnivå och den enskilde har rätt till bistånd om:

- behov föreligger
- behovet inte kan tillgodoses på annat sätt
- biståndet behövs för att tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå.

2.1.2. Rätten att ta ut avgifter

Kommunen får ta ut avgifter för hemtjänst, dagverksamhet, bostad i vård- och omsorgsboende och för annan liknande social tjänst. Avgifterna får inte överskrida kommunens självkostnader och avgiftens storlek beror på vilka insatser som är beviljade samt vilket avgiftsutrymme den enskilde har. Kommunfullmäktige beslutar om avgiftstaxa som revideras årligen. För mer information om avgifter se dokumentet

"Avgifter inom omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning enligt socialtjänstlagen".

2.1.3. Skyldighet att anmäla missförhållanden (lex Sarah)

I socialtjänstlagen finns bestämmelser som innebär att alla medarbetare inom socialtjänsten är skyldiga att rapportera missförhållanden och risker för missförhållanden som de upptäcker i verksamheten (lex Sarah). Ett misstänkt missförhållande eller risk för missförhållande ska rapporteras och utredas enligt rutiner upprättade av kommunen. En utredning ska inriktas på vad som blivit fel, varför det blev fel och vad som kan göras för att förhindra att det händer igen. Ett missförhållande eller risk för missförhållande som är allvarligt anmäls alltid till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) som är tillsynsmyndighet för verksamheter inom socialtjänstområdet.

2.1.4. Rapportering av ej verkställda beslut

Biståndsbeslut som kommunen meddelar ska verkställas inom skälig tid. Kommunen rapporterar kontinuerligt till IVO om ett beslut inte verkställs inom tre månader från det att beslutet är fattat. IVO kan utreda skälen till att kommunen inte har verkställt beslutet. Vad som är skälig tid får bedömas från fall till fall. Om ingen godtagbar anledning finns till att beslutet inte verkställts kan IVO ansöka hos förvaltningsrätten om att kommunen ska åläggas att betala särskild avgift. Den särskilda avgiften fungerar som en sanktion för bristande verkställighet.

2.1.5. Ledningssystem för kvalitet

Den som bedriver verksamhet inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och stöd enligt LSS ska ha ett ledningssystem för kvalitet enligt Socialstyrelsen föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Ledningssystemet ska användas för att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra verksamhetens kvalitet. Med kvalitet avses att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller enligt lagar och andra föreskrifter för verksamheten samt beslut som har meddelats med stöd av sådana.

2.2. Förvaltningslagen

All handläggning ska utgå från förvaltningslagens bestämmelser. Lagen anger rättigheter och skyldigheter för myndigheten och enskilda. Det är även förvaltningslagen som reglerar rätten till överklagande av ett beslut. Förvaltningslagen lagstiftar om allmän serviceskyldighet vilket innebär att upplysningar ska lämnas. Handläggaren är också skyldig att ge vägledning, råd och annan hjälp till enskilda i frågor som rör verksamhetsområdet. Varje ärende där någon enskild är part ska handläggas så enkelt, snabbt och effektivt som möjligt utan att säkerheten blir eftersatt.

3. Handläggning

3.1. Ansökan och utredning

När kommunen genom en ansökan eller på annat sätt får kännedom om att en enskild kan vara i behov av insatser enligt socialtjänstlagen ska handläggare skyndsamt inleda en utredning. Det vanligaste är att en utredning inleds genom ansökan från den enskilde själv. I ansökan ska den enskilde ange de behov som hen inte själv kan tillgodose. Biståndshandläggaren ska skyndsamt, inom en vecka, från att ansökan inkommit ta kontakt med den sökande. Vid nyansökan (som inte avser insatser enligt förenklad biståndsbedömning) ska handläggaren göra hembesök hos den enskilde. Vid alla nyansökningar, där det inte är uppenbart obehövt, ska även rehabiliteringspersonal delta, detta för att bidra till att livssituation och behovet av insatser utformas utifrån ett rehabiliterande förhållningssätt.

I de fall som uppgifter inkommer från någon annan än den enskilde själv kan handläggaren ta kontakt med den som uppgifterna berör för att utröna om det finns behov av insatser.

Vid all handläggning ska stor vikt läggas vid den enskildes rätt till delaktighet, inflytande och självbestämmande. Utredningen ska vara tillräckligt omfattande för att ge ett tillfredsställande underlag för beslut, men inte var mer genomgripande än vad som är nödvändigt för utredningens syfte. Utredning och bedömning ska bygga på en helhetssyn och utföras i dialog med den enskilde och hens närstående.

3.2. Bedömning

Varje bedömning görs utifrån en individuell prövning. Individuell prövning innebär att en utredning och bedömning av den sociala situationen och behovet av stödinsatser utifrån den enskildes funktionsnedsättning görs. Hänsyn tas till vilket övrigt samhällsstöd som ges samt kravet på skäliga levnadsvillkor. För att utreda behovet kan det vara aktuellt att inhämta underlag i form av läkarintyg, ADL-bedömning (aktiviteter i dagliga livet) eller liknande. Allt underlag till utredningen inhämtas med den enskildes samtycke. Om samtycke till informationsinhämtande inte ges kan det ge en negativ påverkan på möjlighet att göra adekvat bedömning och därmed leda till avslag på ansökan. Alla handlingar från extern part (t ex läkarutlåtande) som den enskilde inte har sett, ska kommuniceras från handläggare till den enskilde. Se vidare i avsnitt Att bedöma behov.

3.3. Beslut

En enskild som inkommit med en ansökan har alltid rätt att få ett beslut. Beslutet kan innebära att insatser beviljas eller avslås, helt eller delvis. Av beslutet ska det framgå vad den enskilde ansökt om, vilka insatser som beviljats, omfattning, för hur lång tid beslutet gäller samt information om rätten att överklaga. Beslutet ska vara utformat så att den enskilde lätt kan förstå vad det innebär. Avslag ska motiveras. Befogenhet för handläggare att fatta beslut finns reglerat i delegationsordning för sektor stöd och omsorg. Alla beslut ska vara skriftliga och hanteras skyndsamt, handläggningstiden varierar beroende på utredningens omfattning. Besluten ska normalt vara tidsbegränsade med undantag för

vissa insatser. Tidsbegränsade beslut tas som längst på ett år. Alla beslut ska följas upp och omprövas när beslutet löper ut eller om behovet hos den enskilde förändras.

3.4. Överklagan

Om den enskilde är missnöjd med ett beslut som kommunen fattat bör hen alltid höra av sig så fort som möjligt. Beslut om bistånd enligt socialtjänstlagen 4 kap 1 § kan överklagas hos förvaltningsrätten. När en överklagan inkommit ska den omgående skickas till aktuell domstol. Om den enskilde önskar ska handläggaren bistå med hjälp till att överklaga. Ett överklagande av ett beslut måste ha inkommit till kommunen inom tre veckor från det att den enskilde tog del av beslutet, annars avvisas överklagandet. Överklagandet ska vara ställt till förvaltningsrätten och bör innehålla en beskrivning av varför den enskilde är missnöjd med beslutet.

Verkställigheten av ett beslut kan normalt inte överklagas, men i vissa fall kan den enskilde ha rätt att av domstol få prövat om hen uppnår skälig levnadsnivå genom den verkställighet som kommunen erbjuder.

3.5. Uppdrag till utförare

När beslut om insats har fattats ska en beställning formuleras till utföraren med en beskrivning av uppdraget. Omvårdnadsinsatser ska verkställas skyndsamt, dock senast inom tre dygn.

3.6. Uppföljning

För att garantera den enskilde en rättssäker handläggning bör alla beslut regelbundet följas upp. Biståndshandläggare ansvarar för att följa upp hur beviljade insatser utförs, att insatserna tillgodoser den enskildes behov av stöd och hjälp, att verkställigheten sker i enlighet med beslutet och med hänsyn till den enskildes inflytande. Viktiga underlag vid uppföljningen är beslutet samt upprättad genomförandeplan. Beslut om insatser som är tillsvidare följs upp minst en gång per år. Första gången ett beslut verkställs eller vid väsentligt förändrade behov kan anledning finnas att följa upp beslutet tidigare.

3.7. Förenklat beslutsfattande

Då den enskilde ansöker om insats via förenklat beslutsfattande görs bedömningen om hen är 75 år eller äldre samt önskar någon av de insatser som finns i det erbjudandet. Om så är fallet tas beslut om insats efter att handläggaren varit i kontakt med den enskilde. För detta beslut krävs inte hembesök. Handläggaren skickar beslut till den enskilde och beställning till utförare. Den enskilde får sedan kontakta utföraren för att tillsammans med dem planera för insatserna.

Om det vid kontakten visar sig att den enskilde har mer omfattande behov än vad som ryms i erbjudandet om förenklat beslutsfattande ska en sedvanlig utredning erbjudas. Det är då viktigt att informera den enskilde om skillnaden i detta.

3.8. Sommarvistelse

Den enskilde skall alltid garanteras omedelbar hjälp oavsett vilken kommun han eller hon befinner sig i. Bosättningskommunen ansvarar för stöd och hjälpinsatser även när en person tillfälligt vistas i en annan kommun, oavsett vistelsens längd.

Bosättningskommunen ansvarar då för utredning, kostnader, beslut och verkställighet. För att möjliggöra vistelsen för den enskilde kan vistelsekommunen på begäran bistå bosättningskommunen med utredning men också med verkställigheten av beslut om insatser, enligt 2a kap 6§ pkt 2 SoL. Vistelsekommunen kan behöva bistå genom att besöka det ställe som den enskilde kommer att vistas på. I de flesta fall bör det dock röra sig om en mindre behovsutredning, särskilt om vistelsen är återkommande. Den sökande kan behöva helt eller delvis andra insatser i till exempel sommarstugan än i sitt ordinarie boende.

Bosättningskommunen ska ersätta vistelsekommunen för kostnader med anledning av verkställighet som vistelsekommunen bistått med, när den enskilde som till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom har behov av insatser för att kunna genomföra en kortare vistelse. Ersättningen betalas enligt bosättningskommunens ersättningsnivå för motsvarande insats, enligt 2a kap 7§ SoL.

4. Dokumentation

Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling ska dokumenteras. Dokumentationen ska visa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse.

Vid handläggning och genomförandet av insatser ska socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS följas. Föreskrifterna innebär att dokumentation ska ske fortlöpande där anges även vad som ska dokumenteras.

De uppgifter som behövs för att insatserna ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt och säkert sätt ska i en beställning lämnas till den utförare som handhar det praktiska genomförandet av insatsen. Om den enskilde motsätter sig att en uppgift lämnas, och ingen annan sekretessbrytande grund för utlämnade av uppgifterna finns, kan information inte lämnas över till utföraren. Det kan t ex vara en information som är viktig för bedömningen av behovet men som inte relevant för utföraren att ta del av.

Då insatsen ska verkställas upprättas en genomförandeplan som syftar till att beskriva hur den enskilde önskar få insatserna utförda. Det är Äldrepedagog som tillsammans

med den enskilde och eventuellt närstående som upprättar planen. Genomförandeplanen följs sedan upp och revideras regelbundet.

5. Förebyggande åtgärder

5.1. Informationsskyldighet och uppsökande verksamhet

Kommunen ska genom uppsökande verksamhet upplysa om sin verksamhet och erbjuda grupper och enskilda hjälp (3 kap 4 § SoL). Genom uppsökande verksamhet kan äldre som inte har kontakt med äldreomsorgen få information om dess verksamheter. Alla medborgare som under året fyller 80 år får ett informationsbrev om möjligheter till stöd från kommunen.

5.2. Rehabiliterande förhållningssätt

I syfte att stärka personers behov av stöd och hjälp av mer omfattande karaktär är ett rehabiliterande förhållningssätt värdefullt. Ett rehabiliterande förhållningssätt bygger på ett salutogent synsätt och innebär att insatser/aktiviteter utformas så att den enskilde kan göra så mycket som möjligt själv. Detta för att bibehålla eller återta den egna förmågan och därmed senarelägga behov av mer omfattande insatser som t ex vård- och omsorgsboende.

5.3. Stöd till anhöriga

Anhörig är en person som inom familjen, släkten eller vänskretsen hjälper någon som på grund av sjukdom, ålder eller funktionsnedsättning inte längre klarar av vardagen på egen hand. Kommunen ska ge stöd och avlastning till dem som vårdar anhöriga/närstående. För anhöriga finns stöd i form av samtal, individuellt eller i grupp.

Stödet ska, så långt det är möjligt, vara individanpassat och utformas i samråd med berörda parter. Handläggaren ska uppmärksamma anhörigas behov av stöd och bistå anhöriga genom att informera om kommunens insatser samt om vilket utbud som kan erbjudas. Se också avsnitt 7.3. – 7.7.

6. Att bedöma behov

En bedömning av den enskildes behov görs av biståndshandläggaren utifrån den enskildes ansökan om hjälp och stöd. Det är med andra ord den enskilde själv som i ansökan (med handläggarens hjälp) ska definiera vilka behov som ska utredas. Behovet av insatser motsvaras av skillnaden mellan det bedömda funktionstillståndet och det avsedda. När behoven strukturerats upp utifrån de livsområden som aktualiserats gör handläggaren en bedömning av om sökandens behov är sådana att han eller hon behöver socialtjänstens hjälp.

Ansökta behov som kan tillgodoses på annat sätt ska leda till beslut om avslag. Även en begränsning i omfattning eller innehåll i förhållande till ansökan innebär att den enskilde har rätt till ett beslut om avslag. Om en ansökan avslås helt eller delvis ska handläggaren i sin bedömning motivera varför avslag meddelats.

Handläggaren ska föreslå insatser som tillgodoser de behov som utredningen synliggjort. Den enskilde har alltid rätt att avböja insatser som han eller hon inte vill ha. Insatser kan inte beviljas mot den enskildes vilja. Handläggaren och den enskilde behöver i dessa fall resonera vidare kring om det finns andra alternativa insatser som lämpligen kan tillgodose behoven. Handläggaren ska dokumentera den enskildes ställningstagande till förslag på insatser.

6.1. Skäliga levnadsvillkor

De insatser som beviljas ska tillförsäkra en skälig levnadsnivå. Begreppet skälig levnadsnivå har ingen exakt definition. Bedömningen av vilka insatser som behövs för att den enskilde ska uppnå skälig levnadsnivå bedöms utifrån den tid och de förhållanden som just då råder, men också utifrån den enskildes egen situation och behov. Detta innebär att skälig levnadsnivå kan innebära olika saker för olika individer vid olika tidpunkter och förhållanden. Vid bedömningen av vad som i det enskilda fallet ska ses som skäligt kan handläggaren vid tveksamhet söka stöd i rättspraxis, dessa riktlinjer samt vid gemensamma ärendedragningar.

6.2. Om behovet kan tillgodoses på annat sätt

Rätt till bistånd inträder först när den enskilde inte själv eller på annat sätt kan få sitt behov tillgodosett. Biståndshandläggaren ska t.ex. informera om frivilligorganisationer som erbjuder ledsagning och social samvaro. Handläggaren ska också informera om eventuella öppna träffpunkter som finns och om andra möjligheter till social samvaro utifrån den enskildes situation. Den enskilde har ett eget ansvar för sin situation och för sina livsval. Ibland kan det handla om att ansvaret ligger på annan huvudman, på annan person eller på den enskilde själv.

6.3. Avgränsning till hälso- och sjukvårdsinsatser

Åtgärder som endast kan utföras av viss behörig personal eller kräver viss utbildning eller mer omfattande instruktion, är uppgifter som kräver delegering av legitimerad sjuksköterska, arbetsterapeut eller fysioterapeut, och betecknas som hälso- och sjukvård. För att omvårdnadspersonal ska utföra sådana åtgärder krävs en delegering från ansvarig sjuksköterska. Sådana åtgärder är inte omvårdnadsinsatser enligt socialtjänstlagen och omfattas därför inte av biståndsbeslutet.

Om ansvarig inom hälso- och sjukvården bedömer att hälso- och sjukvårdsuppgifter kan utföras som egenvård kan insatser beviljas för egenvård. En förutsättning för att beviljas bistånd är i dessa fall att den enskilde själv klarar av att ta ansvar för uppgiften men behöver praktiskt hjälp. Behovet ska inte kunna tillgodoses på annat sätt.

För att bistånd för egenvårdsåtgärd ska kunna beviljas krävs

- intyg som visar att åtgärden bedömts som egenvård samt att den enskilde själv bedömts kunna ansvara för insatsen

Kontinuerlig samverkan och planering mellan chef, omvårdnadspersonal och hälso- och sjukvårdsprofessioner säkerställer i hög grad en god omvårdnad.

6.4. Hushållsgemenskap

Makar har ett gemensamt ansvar för praktiska sysslor i hemmet enligt 1 kap 2 och 4 §§ äktenskapsbalken. Hemtjänsten ska inte ta över den icke biståndsbehövande makens/makans ansvar för skötseln av det gemensamma hushållet. Mer direkt personliga omvårdnadsbehov anses däremot inte ligga inom detta ansvar. Samma principer som för makar ska tillämpas för sammanboende par samt personer som av annan anledning delar hushåll. Det innebär att om flera personer delar hushåll, förutsätts de bidra efter förmåga till skötseln av hushållet. Om flera personer delar hushåll men behovet av insatser för praktiska sysslor ändå finns, bör samtliga personer i hushållet ansöka om sådant stöd. I dessa fall ska biståndsbeslutet delas mellan personerna i hushållet.

6.5. Husdjur

Socialtjänstlagen innebär endast rätt till bistånd för att den enskilde ska uppnå skälig levnadsnivå. Det innebär att den enskildes livsval i vissa fall inte omfattas av biståndsramen. Endast i mycket sällsynta fall kan husdjur anses nödvändiga för den enskildes livsföring och därmed berättiga till bistånd. Utgångspunkten för den som bor hemma med husdjur är att ägaren har det fulla ansvaret för sitt husdjur. Det innebär att kommunen inte beviljar hjälp med t.ex. rastning av hundar, utfodring av djur eller liknande åtgärder som syftar till att tillgodose behoven hos husdjuret.

6.6. Ekonomihantering

Den som inte längre själv kan klara av att sköta sin ekonomi rekommenderas att använda autogiro när detta är möjligt. I de fall den enskilde har behov av hjälp vid uttag av kontanter ska hen hänvisas till butik som erbjuder kassaservice, eller bankomat för att själv göra uttag. Om det inte är möjligt för den enskilde att själv klara av sina ekonomiska göromål kan en ställföreträdare med fullmakt eller god man vara den enskilde behjälplig, se avsnitt 1.6 Företrädare för den enskilde – ombud, god man och förvaltare.

7. Bedömning av vanligt förekommande insatser

7.1. Allmänt

När den enskildes behov är utrett ska handläggaren presentera förslag på insatser som kan tillgodose hens behov.

Nedan beskrivs de insatser som är vanligast förekommande. Ibland behövs endast vissa moment i en insats för att tillgodose ett behov, och det är viktigt att tillvarata de förmågor som den enskilde fortfarande har. Vissa behov kan kräva flera olika insatser för att fullt ut tillgodoses. Utifrån nedanstående beskrivning av vad dessa insatser normalt innefattar, och i vissa fall även vad som normalt anses tillgodose en skälig levnadsnivå, bedömer handläggaren vilken eller vilka insatser som kan tillgodose den enskildes individuella behov. Eftersom insatserna ska utformas efter den enskildes behov kan hända att även en insats som inte beskrivs nedan bör beviljas. Om inte annat framgår av delegationsordningen tas sådana beslut av Social myndighetsnämnd.

Med syfte att effektivisera insatser med beaktande av såväl ekonomiska resurser som omtanke om den enskilde och miljön ska insatserna i den mån det är möjligt samordnas hos den enskilde. Det kan t ex innebära att personalen sätter på tvättmaskinen eller förbereder en enklare måltid vid ett besök för morgonhjälp.

7.2. Hemtjänst

Hemtjänst innebär i första hand hjälp i det egna hemmet. Även vissa åtgärder utanför hemmet ingår i begreppet hemtjänst, som t.ex. inköp av varor, ledsagning. Även i en situation där den enskilde saknar egen bostad (t ex bor på vandrarhem) kan hemtjänstinsatser beviljas.

7.2.1. Serviceinsatser

Med serviceinsatser menas insatser av ren servicekaraktär, där insatsen generellt sett inte är att anse som integritetskänslig. Vilka serviceinsatser som bör beviljas beror på den enskildes behov. En insats består av flera delmoment.

Inköp

Inköp kan beviljas för regelbundet återkommande inköp av dagligvaror. Hjälp med inköp av dagligvaror ska i första hand erbjudas genom internethandel, om inte detta är möjligt ska inköp ske i närmaste livsmedelsbutik med fullgott sortiment. Inköp beviljas upp till ett tillfälle per vecka. Insatsen kan även innefatta att planera veckans måltider, att skriva en inköpslista samt att plocka in matvaror i skåp. Om den enskilde ska följa med vid inköpen ska detta framgå av beslutet.

Apoteksärenden

Hjälp med apoteksärenden beviljas normalt en gång per månad.

Städning

Städning ska, utifrån den enskildes förmåga, alltid ske tillsammans med den enskilde. Städning omfattar upp till två rum och kök för ensamstående och upp till tre rum och kök för makar. Då ingår vanligtvis dammsugning, våttorkning av golv, dammtorkning samt rengöring av kök och badrum.

Det ingår inte i insatsen att klippa gräs eller utföra trädgårdsarbete, snöröjning, fönsterputsning, packning och flyttning, vedhuggning eller städning av balkonger, garderober och köksskåp. Det ingår inte heller flyttstädning.

Den som har en större bostad får själv ombesörja städandet av de extra ytorna, t.ex. genom att köpa tjänsten av annan. Städning beviljas normalt varannan vecka. För att beviljas extra städning krävs särskilda skäl, ibland styrkt av läkarintyg.

Tvätt och klädvård

Tvätt innebär hjälp med tvättning av kläder och sänglinne som normalt beviljas varannan vecka. Insatsen kan även innefatta att boka tvättid och att hänga upp, vika och lägga in den rena tvätten på plats i skåpen. Utgångspunkten är att den enskilde själv ska göra de moment av insatsen som hen klarar av. Insatsen innefattar inte hjälp med tvätt av mattor eller tunga överkast, och inte heller ingår det att få sin tvätt struken eller manglad.

Bäddning/renbäddning

Den som inte själv kan bädda sin säng kan beviljas daglig hjälp med detta. Renbäddning beviljas normalt varannan vecka. Den som har behov av renbäddning oftare, tex på grund av inkontinens, har rätt att däremellan få sängen renbäddad vid behov. Den som har insatsen renbäddning varannan vecka behöver alltså inte beviljas ytterligare renbäddning för att täcka eventuella tillfälligt uppkomna behov. Ett sådant behov hanteras istället genom biståndshandläggarens individuella bedömning av tidsåtgången för insatsen.

Matdistribution

Insatsen matdistribution innebär att färdiglagad matlåda dagligen levereras hem till den enskilde. Leveransen av matlådan är en hemtjänstinsats, men själva kostnaden för matlådan ingår inte i hemtjänstavgiften. Priset för matlådan är bestämt av kommunfullmäktige och framgår av kommunstyrelsens antagna dokument "Avgifter inom omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning enligt socialtjänstlagen". Insatsen matdistribution syftar till att bidra till att den enskilde med god kost upprätthåller en god hälsa. För att matdistributionen ska ha betydelse för den enskildes hälsa bör behovet uppgå till minst tre matlådor per vecka.

Social samvaro

Insatsen social samvaro är en social aktivitet som ska tillgodose den enskildes behov av social kontakt när inga eller få egna sociala kontakter finns. I bedömningen av om denna insats bör väljas för att tillgodose den enskildes behov ska den enskildes egna kontaktnät alltid vägas in. Utformningen av insatsen ska utgå från vad den enskilde själv vill göra. Det kan röra sig om en kopp kaffe och samtal, att lösa korsord eller läsa högt ur bok/tidning eller att utveckla det sociala nätverket. Den som bor tillsammans med annan eller har god kontakt med anhöriga/vänner bör i normalfallet anses ha fått sitt behov av social samvaro tillgodosett genom dessa kontakter.

Omfattningen av insatsen beror på den enskildes situation och vilka andra sociala aktiviteter som den enskilde beviljats. Den som saknar ett eget socialt nätverk och inte har några andra sociala aktiviteter kan beviljas social samvaro varje vecka, om behovet finns. Den som har beviljats andra insatser som också syftar till att bryta social isolering, t.ex. ledsagning eller dagverksamhet, bör i normalfallet anses ha fått sitt behov tillgodosett genom dessa insatser. Insatsen social samvaro gäller inte personer som lever i hushållsgemenskap.

Promenad

Insatsen utevistelse kan innefatta att hemtjänstpersonal går en promenad tillsammans med den enskilde eller på annat sätt stödjer den enskilde vid vistelse utomhus. Insatsen beviljas den som inte har möjlighet att på egen hand ta sig utanför bostaden. Den som har beviljats andra insatser som också syftar till att den enskilde ska få hjälp att komma ut utanför bostaden, t.ex. att följa med vid matinköp eller ledsagning, bör i normalfallet anses ha fått sitt behov av promenader tillgodosett genom dessa insatser.

Ledsagare

Ledsagare kan beviljas i samband med apoteksärenden, besök hos frisör, fotvård eller liknande. Ledsagare kan beviljas endast om den enskilde inte själv (t.ex. genom färdtjänst eller sjukresor) kan ta sig till och från den tilltänka aktiviteten och det ska särskilt anges i beslutet om den medföljande ska stanna under hela aktiviteten.

Ledsagare till frisör, fotvård och liknande, i de fall tillgång till detta inte kan fås direkt i hemmet, beviljas i den omfattning behovet är sådant att den enskilde behöver aktiviteten för att uppnå skälig levnadsnivå.

7.2.2. Omvårdnadsinsatser

Med omvårdnadsinsatser avses insatser av mer integritetskänslig karaktär. Det kan röra sig om stöd eller hjälp med hygien och kläder, vid toalettbesök eller matning/stöttning i samband med måltider. Insatserna kan också vara av trygghetsskapande karaktär, t.ex. tillsyn eller möjlighet att genom trygghetslarm kunna påkalla behov av hjälp.

En insats kan bestå av flera delmoment. Biståndshandläggaren beviljar insatser utifrån den enskildes behov och bör i bedömningen utveckla vilka moment som den enskilde behöver stöd eller hjälp med men det är i utformandet av genomförandeplanen som det precisa stödet beskrivs. Omvårdnadsinsatser är särskilt integritetskänsliga och vid utförandet ska utföraren respektera den enskildes önskemål om hur en viss insats ska utföras.

Beredning av måltider

Beredning av måltider kan innefatta uppvärmning, fram- och avdukning, servera, skära, dela och/eller mosa maten. Om den enskilde själv kan tillaga maten men behöver hjälp att diska efteråt beviljas beredning av måltider för momentet diskning. Beredning av måltider avser framför allt tillagning av frukost och mellanmål/kvällsmål.

När det gäller lunch/middagsmål bör den enskilde, om hen inte själv kan tillaga maten, i första hand hänvisas till att köpa matlåda eller färdigrätt. Beredning av måltider kan innefatta uppvärmning av sådan matlåda/färdigrätt, medan leveransen av lådan ingår i insatsen matdistribution. Den tillagningen avser enklare rätter. Enklare tillagningen av varm mat är avsedd att vara ett komplement till matlåda/färdigrätt och kan beviljas vid ett tillfälle per dag. Vid tillagningen kan mat beredas som räcker till mer än en måltid.

Måltidsstöd

Måltidsstöd innebär att den enskilde får stöd i samband med måltiden för att kunna tillgodogöra sig maten på ett bra sätt. Det kan handla om stöd eller hjälp med matning eller att den enskilde får sällskap under hela måltiden eller en stund i början för att stimulera lusten att äta.

På- och avklädning

Insatsen på- och avklädning beviljas när den enskilde behöver hjälp med att klä på eller av sig kläder. Detta kan framförallt vara vid uppstigning och sänggående men kan även vara aktuellt vid andra tillfällen på dygnet utifrån den enskildes behov. Det kan röra sig om hjälp med samtliga kläder eller bara vissa plagg. I de fall stödstrumpor ordinerats av läkare är det en hälso- och sjukvårdsinsats som endast kan beviljas om den är att anse som egenvård (egenvårdsintyg).

Personlig hygien (morgonhjälp/kvällshjälp)

Insatsen personlig hygien avser stöd eller hjälp med hygien exklusive dusch. Hjälp vid dusch beviljas som en egen insats. Hjälp med personlig hygien kan innebära hjälp med nedre hygien, munvård, rakning, kamning, klippning av fingernaglar, rengöring av glasögon och hjälp med att sätta på och byta batterier i hörapparat. I insatsen kan även ingå enklare rengöring av protes eller hjälpmedel. Skötsel av fötter beviljas inte.

Dusch

Innan insatsen dusch beviljas ska en ADL (aktiviteter i dagliga livet), bedömning göras för att se om och i vilken omfattning den enskilde behöver stöd.

Insatsen innefattar stöd eller hjälp i samband med dusch. I insatsen kan ingå stöd eller hjälp med att tvätta och torka håret samt att torka och vid behov smörja in kroppen.

Toalett

Hjälp med toalett innebär stöd eller hjälp vid toalettbesök, byte av inkontinensskydd och tömning av portabel toalett eller tömning av stomipåse eller uribag/kateterpåse samt personlig hygien i samband med detta. Insatsen kan även innefatta omläggning av stomi, byte av stomipåse och hantering av urinkateter eller uridom i de fall dessa åtgärder bedömts som egenvård (egenvårdsintyg).

Trygghetslarm

Trygghetslarm är en trygghetsskapande insats som kan beviljas den som annars känner sig otrygg i hemmet. Genom att larmet installeras kan den enskilde kalla på hemtjänstutvecklare vid t.ex. fallsituation. Insatsen beviljas inte till person som inte förstår eller förmår att använda trygghetslarmet. Om den enskildes behov förändras ska insatsen trygghetslarm omprövas. Det kan bero på förändringar i kognitiv förmåga eller att den enskilde behov av att larma är omfattande och att insatsen därmed inte är adekvat. En omprövning görs då för att se om andra insatser kan vara aktuella.

Hemtjänsten använder sig av ett elektroniskt låsvred för att öppna den enskildes dörr. Detta för att skapa större trygghet då hemtjänsten inte behöver hantera nycklar i vardagen. Hemtjänsten behöver dock en vanlig nyckel som säkerhet om låsvredet skulle vara ur funktion. Nycklar förvaras inlåsta på ett tryggt och säkert sätt.

Tillsyn – via telefon, kamera eller besök

Insatsen tillsyn är en trygghetsskapande insats som kan beviljas t.ex. om en person löper risk att falla i hemmet eller av hälsoskäl upplever otrygghet. Insatsen är främst avsedd för den som inte kan använda trygghetslarm. Tillsyn kan ske genom telefonkontakt och trygghetskamera eller besök hos den enskilde. Genom telefonservice eller att trygghetskamera installeras hos den enskilde kan hen få tillsyn utan att hemtjänstpersonalen kommer hem till den enskilde. Tillsyn via trygghetskamera kan ibland upplevas som mindre störande, särskilt under nattetid. På samma sätt kan tillsyn via telefonkontakt många gånger vara tillräcklig.

Som grund för tillsyn ska tekniska lösningar, som telefonservice eller trygghetskamera, alltid prioriteras som insats. Om detta är otillräckligt för den enskildes trygghet och säkerhet kan fysiska besök tillämpas.

Hemtjänst till barnfamilj

Enligt Föräldrabalken har vårdnadshavare ett långtgående ansvar för barnets personliga förhållanden och skall se till att barnets behov blir tillgodosedda och att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till ålder, utveckling och övriga omständigheter. Hemtjänstinsatser kan därför ges till familjer där förälder, på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning, behöver praktisk hjälp med barnen och/eller med hemmets skötsel. Hemtjänstpersonalen ska dock aldrig överta ansvar för barn.

Tillfälliga insatser av hemtjänst

För den som har hemtjänst kan utökning beviljas, upp till två veckor, för insatser vid tillfällig sjukdom som influensa eller liknande. Enhetschef beslutar om detta.

7.3. Dagverksamhet

Insatsen dagverksamhet kan vara lämplig för personer med demenssjukdom för att stimulera till aktivitet, vilket kan bidra till att behålla befintliga sociala, psykiska och fysiska funktioner och därmed fördröja tidpunkten för inflyttning i vård- och omsorgsboende. Syftet kan även vara att avlösa anhöriga.

För att den enskilde ska beviljas dagverksamhet med inriktning mot demenssjukdomar ska demensdiagnos vara fastställd. I vissa fall kan plats beviljas tillfälligt i avvaktan på utredning och diagnos.

7.4. Avlösning i hemmet

Avlösning i hemmet kan beviljas enskilda som har en anhörig/närstående som vårdar den enskilde i hemmet. Avlösning kan ges upp till 10 timmar per månad och är avgiftsfri.

Avlösning i hemmet ska inte beviljas om brukaren har andra insatser beviljade som innebär att den anhörige har möjlighet att komma ifrån under en skälig sammanhängande tidsperiod.

7.5. Växelvård

Plats för växelvård kan utgöra en viktig tillfällig stödinsats för den enskilde i ordinarie boende och är ett komplement till stöd i hemmet. Växelvård kan vara aktuellt när en närstående vårdar den enskilde och behöver avlastning. Det ska bidra till att den enskilde kan bo kvar hemma i sitt ordinarie boende längre än vad som annars hade varit möjligt. Om behovet av växelvård överstiger två veckor per månad kan det vara lämpligt att handläggaren initierar en diskussion om och informerar om vård- och omsorgsboende.

- Kriteriet för att bevilja växelvård är behov av avlastning för anhöriga.

7.6. Trygghetsplats

Trygghetsplats kan beviljas personer med ett omfattande vård- och omsorgsbehov och som har en sammanboende anhörig i behov av avlastning.

Insatsen beviljas som ett rambeslut med totalt 48 dygn per kalenderår. Beslutet innebär att den enskilde kan, när hen så önskar, vistas på trygghetsplats under maximalt fyra dygn per tillfälle. Plats bokas av den enskilde eller anhörig direkt hos korttidsenheten. Bokning ska ske senast klockan 13.00 närmaste vardag innan personen avser att komma till trygghetsplatsen. Vid ett tillfälle per år får den enskilde boka en period om maximalt 7 dygn i sträck. Den enskilde får ha max två förbokade vistelser åt gången.

Möjligheten till insatsen trygghetsplats kan erbjudas i mån av plats. Beslut om trygghetsplats kan inte kombineras med växelvårdsplats.

7.7. Korttidsplats

Korttidsplats kan innebära en viktig tillfällig stödinsats för den enskilde i ordinärt boende och kan vara ett komplement till stöd i hemmet.

- Vård i livets slutskede sker vanligen i den enskildes hem. Om den enskilde trots omfattande hemtjänst- och hemsjukvårdsinsatser inte känner sig trygg med den vård och omsorg som ges i hemmet kan korttidsplats bli aktuellt i livets slutskede eller
- Den enskilde ska ha ett stort omvårdnadsbehov som inte kan tillgodoses i det ordinära boendet. Det handlar om en helhetsbedömning där det framgår att den enskildes behov av vård och omsorg är så komplext att det tillfälligt inte kan tillgodoses i det ordinära boendet. Detta är undantagsfall, eftersom enskilda individer i regel alltid återhämtar sig bäst i den invanda miljön som finns i det egna hemmet.

Korttidsplats bör inte beviljas för att den enskilde tillfälligt inte kan vistas i sin egen bostad eller för att den enskilde saknar bostad.

7.8. Vård- och omsorgsboende

För att beviljas vård- och omsorgsboende bör den enskilde uppfylla ett eller flera av nedanstående kriterier.

- Den enskildes omvårdnadsbehov är stort över hela dygnet.
- Den enskilde har medicinska behov och stort behov av kontinuerlig närhet till personal.
- Den enskilde har oro orsakad av exempelvis psykisk ohälsa eller demenssjukdom som påverkar förmågan att fungera i ordinärt boende.

- De insatser som krävs för att tillgodose den enskildes behov i ordinärt boende är så kostsamma att behovet bättre och mer kostnadseffektivt tillgodoses i ett vård- och omsorgsboende.

För att få ett boende för personer med demenssjukdom krävs att en utredning gjorts och att demensdiagnos fastställts.

Tiden att verkställa beslutet kan variera, den enskilde ska dock alltid erbjudas en plats på vård- och omsorgsboende så snart det går. Den enskilde kan lämna önskemål om vilket boende som önskas. Önskemål tillgodoses när det är möjligt och det finns även möjlighet att stå kvar som sökande till ett önskat alternativ trots att personen flyttar in i ett erbjudet boende. I vissa fall är möjligheterna att välja boende kraftigt begränsat men i dessa fall förväntas den enskilde flytta in i det boende som erbjuds. När den enskilde får ett skäligt erbjudande om vård- och omsorgsboende och tackar nej görs en uppföljning av beslutet. Beslutet avslutas om behovet inte är aktuellt för stunden och den enskilde får ansöka på nytt när behovet är aktuellt igen. En uppföljning innebär att ta reda på om det finns andra insatser som den enskilde behöver istället.

7.8.1. Parboende

Den som beviljas vård- och omsorgsboende har rätt att, om båda vill det, fortsätta sammanbo med make eller sambo på boendet. Det gäller oavsett om make/maka sambo har behov av vård- och omsorgsboende. När den som innehar beslutet om vård- och omsorgsboende avlider har make/maka/sambo dock ingen rätt att fortsätta bo kvar på boendet, såvida hen inte bedöms vara i behov av sådant boende för egen del. Generellt ska kommunen ytterst tillse att erbjudandet tillgodoser den enskildes behov och tillförsäkrar en skälig levnadsnivå. Arbetsmiljön ska också säkerställas så att den enskildes behov av stöd kan tillgodoses. Det ska finnas plats för personalen att kunna hjälpa den enskilde och det ska finnas plats för hjälpmedel.